

GEOLOGIJA

70 LET

70 let revije Geologija

Revija Geologija je bila ustanovljena leta 1953 kot slovenska znanstvena revija za področje geologije.

Po drugi svetovni vojni so bile potrebe po mineralnih surovinah precejšnje. Jugoslavija je ubrala samostojno pot kolikor se je le dalo neodvisno od Sovjetske zveze. Zato je jugoslovanska politika želela, da bi bili samozadostni. Takratna generacija geologov je imela veliko in pomembno nalogo: zagotoviti čim več mineralnih surovin. Za to je bilo potrebno dobro poznavanje geološke zgradbe. Prva povojna generacija geologov je imela tako polne roke dela. Naša najpomembnejša rudnika kovin, Idrija in Mežica, sta takrat proizvajala velike količine dragocenih kovin in tako izdatno polnila državno blagajno. Razcvet so doživljali tudi premogovniki. To je bil tudi čas, ko je bilo treba po razdejanju med vojno na novo zgraditi državo. Za gradnjo novih stanovanjskih objektov in ostale infrastrukture so potrebovali ogromne količine nekovinskih mineralnih surovin. Vse to je zahtevalo veliko geoloških raziskav in hkrati terjalo precejšnje napore takratne skromne generacije geologov. Geologov je v tistem času močno primanjkovalo. Veliko jih je delalo in študiralo obenem, poleg tega pa so delali tudi na pomembnih geoloških in rudarskih projektih po celi Jugoslaviji in tudi v tujini.

Da si bomo lažje predstavljali, kako dolgo že izhaja naša revija, osvežimo znanje zgodovine in pogledimo, kaj vse se je dogajalo leta 1953. James D. Watson in Francis Crick z Univerze v Cambridgeu sta razvozlala kemijsko zgradbo molekule DNK, britanski pisatelj Ian Fleming je izdal prvi roman o Jamesu Bondu, Edmund Hillary in šerpa Tenzing Norgay sta kot prva človeka osvojila vrh Mount Everesta. To je bil čas, ko geologi še niso vedeli za teorijo o tektoniki plošč, in moja starša se še nista poznala.

Kljub temu, da to obdobje ni bilo zelo naklonjeno poglobljenemu znanstvenemu delu in publiciranju, vsaj ne na področju geologije, se je vodstvo takratnega Geološkega zavoda Ljubljana, predhodnika današnjega Geološkega zavoda Slovenije, skupaj s stanovskimi kolegi, združenimi v Slovenskem geološkem društvu, odločilo, da je treba ustanoviti slovensko znanstveno revijo za področje geologije. Že takrat so se zavedali velikega pomena znanstvenega publiciranja in z ustanovitvijo Geologije omogočili objavljanje znanstvenih dognanj s področja geologije v domači reviji.

Znanost je ena izmed temeljnih človekovih dejavnosti. Od nje je odvisen razvoj družbe, saj ga poganjajo prav znanstvena dognanja. Rezultate znanstvenega dela pa je treba predstaviti znanstveni in širši javnosti. Zato je objavljanje v znanosti izjemno pomembno in pravzaprav predstavlja precejšen del našega dela. To je kratko in jedrnato v eno misel strnil ameriški založnik in znanstveni urednik več znanstvenih revij Gerard Piel, ki je leta 1986 v uvodniku revije Science zapisal: »Neobjavljena znanost je mrtva znanost.« Znanstveniki se zavedamo, da je vsakršno znanstveno dognanje – najsibo še tako izvirno – nepopolno in nedokončano, dokler rezultati niso objavljeni.

Človeštvo se med seboj sporazumeva od nekdaj, znanstveno komuniciranje pa je relativno mlado. Prve znanstvene revije so nastale konec 17. stoletja. Takrat je najverjetneje nastalo tudi prvo znanstveno delo s področja geologije. Nicolas Steno je spoznal, da je v zemeljski skorji zapisana zgodovina geoloških dogodkov, ki jo je mogoče razvozlati s skrbnim preučevanjem plasti in fosilov, in to leta 1669 zapisal v svojem doktorskem delu.

V 19. stoletju je pričelo število znanstvenih revij hitro naraščati. Načela znanstvenega publiciranja pa so se začela razvijati v začetku 20. stoletja. Filozofija znanosti temelji na dejstvu, da morajo biti izsledki znanstvenih raziskav objavljeni. To pomeni, da morajo biti primerno dokumentirani, interpretirani in predstavljeni ter dosegljivi mednarodni znanstveni javnosti. Samo tako jih je mogoče prepoznati, preveriti, jih vključiti v obstoječe znanstveno vedenje ter jih tudi uporabiti za nadaljnje raziskave. Ko znanstveniki objavijo rezultate svojih raziskav in njihovo interpretacijo, raziskovalnemu okolju omogočijo, da presodi, kakšno znanstveno vrednost imajo. Znanstveni članki so namenjeni deljenju rezultatov lastnega izvirnega raziskovalnega dela z drugimi znanstveniki ali pregledu raziskav določene teme. Zato so ključnega pomena za razvoj sodobne znanosti, v kateri delo enega znanstvenika oziroma ene skupine nadgrajuje delo drugih.

Pri znanstvenikih, zlasti naravoslovcih, je zanimivo, da večinoma ne pišejo zelo radi. Že Charles Darwin je zapisal: »Kako srečno bi bilo življenje naravoslovca, ko bi le opazoval in nikoli pisal.« Je pa res, da je pisanje člankov obrt, ki se je moramo naučiti.

Motivi za objavljanje člankov so se skozi zgodovino spreminjali. Poleg prej naštetih, ki so vsekakor trden temelj, so se pojavili še mnogi drugi, kot na primer: pridobiti izkušnje oz. usvojiti pisanje člankov, rešiti težavo, omogočiti spoznanje, interes za razvoj znanstvenega področja, pa tudi postati viden, (samo)promocija, izpolnitev pogojev za pridobitev naziva ali za habilitacijo ali za zagovor doktorskega dela, nabiranje 'točk' ... Žal je tako, da živimo v zelo tekmovalni dobi, kar je Saša Pavček v knjigi *Živi ogenj gledališča* komentirala z naslednjimi besedami: »Oh, tekme, primerjave, rezultati, prosim, ne!«. Pisala je o režiserjih in igralcih, a menim, da v znanosti ni prav nič drugače. Včasih pa brez tega ne gre, zato v nadaljevanju sledi nekaj statistike v zvezi z objavami v *Geologiji*. Naj nam popestrijo pogled v zgodovino izdajanja *Geologije* in naj ne služijo tekmovalnosti.

V vseh 70 letih (1953–2022) je *Geologija* objavila 1157 člankov in dve monografiji, pri tem je sodelovalo 1835 avtorjev. Poleg tega je bilo objavljeno še 63 nekrologov, 156 raznih poročil in 133 ocen novih publikacij. V tem času je največ člankov (52) napisal Anton Ramovš, sledi Vasja Mikuž s 50 članki in potem Bogdan Jurkovšek z 31 članki. Zanimivo je, da je deset najbolj dejavnih avtorjev sodelovalo pri kar 334 člankih.

V zadnjih desetih letih je bilo največ avtorjev zaposlenih na Univerzi v Ljubljani, teh je bilo kar 85. Večinoma delujejo na Oddelku za geologijo Naravoslovnotehniške fakultete. Iz Geološkega zavoda Slovenije je bilo 76 avtorjev, ostali so bili zaposleni na Agenciji republike Slovenije za okolje (18), Institutu »Jožef Stefan« (17), Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti (13) ter v drugih organizacijah doma in v tujini.

V naši reviji so bile objavljene vsebine, ki so pomembne za razvoj geoloških znanosti. V prvih desetletjih so pisali o novih spoznanjih v zvezi z geološko zgradbo Slovenije in rudnih nahajališčih. Dognanja o nastanku, razvoju in geoloških razmerah v naših najpomembnejših rudiščih so bila objavljena v številnih člankih v *Geologiji* in so bila tudi temelj za ugotavljanje novih zalog rude in s tem za uspešno izkoriščanje rude v teh rudiščih. V monografiji »Nastanek rudišč v SR Sloveniji«, ki so jo 1980 napisali Matija Droveinik, Mario Pleničar in Franc Droveinik, so zbrani podatki o naših rudiščih, zato predstavlja temelj za vsa naslednja dela na tem področju. Drugo monografijo z naslovom »Mikrofacies mezozojskih karbonatnih kamnin Slovenije« je leta 2011 napisal Bojan Ogorelec. Ker karbonatne kamnine mezozojske starosti v Sloveniji zavzemajo okoli 40 % ozemlja in je njihova celotna skladovnica debela preko 5000 metrov, je natančen pregled njihovega razvoja in njihovih značilnosti zelo relevantna tema. Delo pa je pomembno tudi zato, ker v mikrofaciesu apnencev in dolomitov prepoznamo skoraj vse strukturne tipe, saj so nastajali v različnih sedimentacijskih okoljih, značilnih za karbonatne kamnine. Zato je ta monografija tudi odličen pripomoček pri študiju. Med najpogosteje navajanimi deli pa so članki o geotektonski zgradbi Slovenije avtorja Ladislava Placerja.

V *Geologiji* so bila objavljena pomembna dognanja, pridobljena v okviru diplomskih, magistrskih in tudi doktorskih raziskav. Verjetno je mnogo slovenskih geologov svoj prvi znanstveni članek objavilo prav v *Geologiji*. Zato ima naša revija pomembno vlogo pri vzgoji mladih geologov.

Geologijo so vodili štirje uredniki: Štefan Kolenko 1953–1982 (30 let), Stanko Buser 1983–1997 (15 let), Bojan Ogorelec 1998–2009 (12 let) in Mateja Gosar od 2010 dalje. Tehnično pomoč urednikom je do leta 1999 zagotavljala Metka Karer, ki je poskrbela tudi za tehnično brezhibnost večine slikovnega in tabelarnega gradiva za objave. Edina uradna tehnična urednica je Bernarda Bole, ki to funkcijo zelo skrbno in z osupljivo natančnostjo opravlja od leta 1999. Torej že 24 let. Spomnim se besed, s katerimi me je bodril Bojan Ogorelec, ko je predajal uredništvo v moje roke: »Mateja, naj te ne bo strah, saj bo šlo, imela boš Bernardo, ona obvlada tekoče uredniško delo in ti bo pomagala. Ti pa veš kam moraš *Geologijo* peljati.« Bernardi sem iskreno hvaležna za odlično sodelovanje.

Članki so bili v vseh letih pisani v tujih jezikih, pretežno angleščini, in tudi v slovenščini. Zelo pomembno je, da imajo vsi članki povzetek v tujem in tudi v slovenskem jeziku. Tako skrbimo, da se razvija tudi slovenska geološka terminologija.

Znanstvene revije morajo sodelovati s strokovnjaki, ki opravijo recenzijo prejetih del. Recenzija je kritična in objektivna presoja prikazanih raziskav, predstavljenih rezultatov in zaključkov. Prav vsi, ki delujemo v znanosti, se zavedamo izjemnega pomena ocenjevalcev pri vseh fazah našega dela: od ocenjevanja projektnih prijav na razpisih doma in v svetu do ocenjevanja naših del. Vendar se vsi soočamo z

izjemnim pomanjkanjem strokovnjakov, ki bi to delo opravili. Zato smo zelo hvaležni kolegicam in kolegom, ki se odzovejo na našo prošnjo za recenzijo in potem to recenzijo tudi objektivno in vestno opravijo v predvidenem roku. V zadnjem desetletju so se pri recenzentskem delu še posebno izkazali (navajam v abecednem vrstnem redu): Mihael Brenčič, Luka Gale, Špela Goričan, Petra Jamšek Rupnik, Miloš Miler, Nina Rman, Boštjan Rožič, Timotej Verbovšek in Nina Zupančič.

Uredništvo sledi trendom v svetovni znanstveni publicistiki in potrebam slovenskih raziskovalcev. Naj omenim le najpomembnejše novosti, ki smo jih uvedli v zadnjih desetih letih. Geologija je revija z diamantnim odprtim dostopom. Člankom v Geologiji pripisujemo DOI (identifikator digitalnega objekta), s čimer je vsak članek enoznačno označen in omogoča trajno povezavo besedila do njegove lokacije na internetu ter enostavno spremljanje njegovega citiranja. Oblikovanje in postavitve vsebine Geologije je prevzelo uredništvo. To že vrsto let uspešno opravlja Vida Pavlica. Članki so objavljeni pod licenčnim pogojem CC BY. Ta priznava avtorstvo, podpira prosto izmenjavo, iskanje in ponovno uporabo. Najpomembnejši dosežek je bil vključitev revije Geologija v multidisciplinarno bibliografsko zbirko s citatnim indeksom Scopus, ki jo gradi založniški velikan Elsevier. V zvezi s tem se moram še posebno zahvaliti Ireni Trebušak, ki mi je z nasveti in širokim znanjem pomagala, da smo premagali neštete ovire in leta 2014 dosegli ta pomemben mejnik. Opravljena je bila digitalizacija in indeksacija vsebin, objavljenih v Geologiji v vseh 70 letih. Hvaležna sem, da je to obsežno delo prevzel naš Geološki informacijski center pod vodstvom Jasne Šinigoj. Za uspešno izpeljano digitalizacijo je zaslužen predvsem Maks Šinigoj, ki je skrbno pregledal vse digitalizirane letnike ter izjemno vestno in dosledno popravil številne napake vseh vrst. Za to si zasluži posebno pohvalo. Naša stara internetna stran je bila prenesena na sistem OJS (Open Journal Systems), za kar gre zasluga Marku Zakrajšku. S tem je odprto dostopno vse, kar je bilo kadarkoli objavljeno v naši reviji, in omogočeno je iskanje po celotnem arhivu revije. Ker se zavedamo, kako pomembna je dostopnost podatkov in kakšno vlogo imajo pri tem znanstvene revije, letos uvajamo rubriko 'podatkovni članek'.

Zagotovo je še veliko novosti in ljudi, ki so prispevali k dobremu delovanju Geologije. Ne moremo omeniti vseh, smo pa vsem, ki sodelujejo z uredništvom, hvaležni.

Uredba o izvajanju znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti, ki je bila sprejeta konec letošnjega maja, zahteva odprto dostopnost znanstvenih publikacij in zagotavlja, da se pri vrednotenju dosežkov vrednoti bistvene vsebinske dosežke dela, in ne mesta objave oziroma metrik revije ali založnika. To je vsekakor v prid objavljanju v reviji Geologija, ki izpolnjuje vse zahteve te uredbe.

Zavedamo se, da so pred nami novi izzivi. Danes, ko je umetna inteligenca v razvitejši fazi svojega razvoja (ChatGPT in drugi podobni tehnološki programi) in kot valjar melje in spreminja praktično vse, kar si predstavljamo pod družbeno realnostjo, so bojazni zaradi umetne inteligence povsem realne, tudi v znanosti in še posebno pri znanstvenem publiciranju.

Zahvala za finančno podporo gre Javni agenciji za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS) in vsem njenim predhodnikom. Najpomembnejše finančno breme revije Geologija pa vsekakor nosi založnik Geološki zavod Slovenije. Hvaležni smo, da razumevajoče podpira delovanje uredništva, in finančno poskrbi, da revija preživi, in to ne glede na to, ali smo v letih suhih ali debelih krav.

Spoštovane raziskovalke in raziskovalci s področja znanosti o Zemlji, Geologija je naša revija, pravzaprav revija vseh generacij povojnih slovenskih geologov in seveda tudi širše. Vsak od nas je dodal kamenček ali dva v mozaik, ki predstavlja 70 let njenega delovanja. Hvaležno se spominjamo starejših kolegic in kolegov, ki jih danes ni med nami, so pa s svojim delom postavili trdne temelje na katerih smo lahko gradili. Zavedajmo se, da prav vsi lahko prispevamo, da bo naša Geologija še naprej dobro delovala, da nam bo vsem koristila pri znanstvenoraziskovalnem delu, da se bo razvijala v koraku s časom, ki prihaja, in da bo v ponos tudi bodočim generacijam.

Mateja Gosar, glavna in odgovorna urednica Geologije